

BIBLIOGRAFIA

XX Assemblée Intercomarcal d'Estudiosos de Sant Feliu de Guíxols. Publicacions del Museu Municipal. Imp, Masó, 1978, 338 pàgines.

En els darrers anys s'ha donat arreu de Catalunya una gran empenta a gran nombre de centres de caire comarcal i/o intercomarcal. N'és prova palesa del que diem —sobretot pel que fa a les comarques gironines— les publicacions que els esmentats centres publiquen amb distinta periodicitat. Malgrat la dificultat a aconseguir suport econòmic, que s'obté mitjançant les aportacions de socis, i el valuós ajut de la Ponència de Cultura de la Diputació, totes aquestes publicacions acompleixen una fita ben remarcable: centrar els estudis de caire històric, econòmic, geogràfic —i fins i tot científic— en el context de la nostra realitat comarcal.

A voltes manca una veritable difusió d'aquestes aportacions arreu de Catalunya, per a aconseguir un objectiu que encara ens resta a mig fer, i que porta camí d'esdevenir gairebé etern: fer una història de *Catalunya* que superi amb escreix el marc estricte de la ciutat de Barcelona.

Sentades aquestes premisses, i entrant ja de ple en el comentari d'aquest volum, cal assenyalar-ne l'encert de la seva publicació, cosa que tal vegada hauria estat impossible sense l'ajut de la Diputació i l'empenta del Sr. Lluís Esteva i Cruañas. Malgrat el caràcter miscel·lani del volum, les 3 ponències i les 15 comunicacions ens ajuden a veure la realitat actual mitjançant el saludable exercici d'estudiar el nostre passat immediat.

En l'apartat de demografia cal remarcar el treball de Josep Iglésies sobre la població del Baix Empordà del segle XIV fins als nostres dies i l'estudi de l'esmentat Lluís Esteva, basant-se en els registres parroquials i notariais de Sant Feliu, on ens dibuixa molt clarament els canvis en la població activa del 1556 al 1645. Per altra banda, Santiago Hernández i el Dr. Calzada aborden la temàtica del suro, remarcant el primer la lluita dels suro-tapers guixolencs per a la reducció de la jornada laboral a les vuit hores.

També són importants les notes biogràfiques que Pere Gabarró fa de Salvador Vives i Casajuana i del Dr. Rodolf Matas, així com la d'en Juli Garreta per part del Sr. Francesc Civil. Aquest volum també compta amb treballs de prehistòria molt remarcables: Auroa Martín estudia el poblat ibèric de Castell; Narcís Soler, el jací-

BIBLIOGRAFIA

ment epipaleolític de Sant Benet, i Enriqueta Pons, la distribució de la casa ibèrica al poblat de Puig Castellet.

El Dr. Pere de Palol estudia el baix imperi a Sant Feliu, mentre que Josep Calzada ens parla de l'acta d'elecció i consagració d'Arnau com a Abat del Monestir de Sant Feliu de Guíxols el 1502. Esteve Albert ens parla de les forteses de la frontera natural de Catalunya i el Rei en Jaume; Osvald Cardona, del Dietari d'Antoni Pujadas i els goigs del seu temps, i Joan Torrent ens informa de la trajectòria d'uns impressors guixolencs, els Viader.

En Pere Caner, veritable estudiós de les contrades de Calonge, ens ofereix un bonic i llegidor assaig sobre pous, molins i rellotges de sol, i Joaquim Nadal i Farreras i Jaume Sobrequés fan una primera aproximació a un tema fins ara totalment verge a la historiografia gironina: els moviments socials a les comarques gironines del 1914 al 1920.

Per acabar, cal esmentar els articles de Lluís Pallí sobre les fonts naturals del terme de Sant Feliu, i de Maria Sala, que fa un estudi geogràfic de la vegetació de les Gavarres.

Cal concloure, doncs, assenyalant el lloable nivell intel·lectual d'aquesta publicació, motiu suficient perquè d'ara endavant les aportacions fetes pels investigadors en les futures Assemblees que se celebrin mereixin el tracte just de la seva publicació. — R. A. i F.

31 Poetes d'avui. Poesia viva. Edicions Cedro. Barcelona, 1978, p. 286.

Joan Puig ha escrit el pròleg d'aquest llibre de poesia viva que recull una mostra de 31 poetes que van fer-se amics gràcies a un programa radiofònic nascut a l'entorn d'unes il·lusions i d'uns afanys compartits.

Les composicions de cada u d'aquests poetes van precedides d'una breu notícia bibliogràfica i així sabem que quasi tots són nascuts a Barcelona i d'haver estat guardonats en uns Jocs Florals, o en un festival o en un certamen literari i també de la publicació de bona part de l'obra llur.

Remarquem d'aquesta curiosa antologia la mostra del grup gironí que té per davanter el P. Sebastià Bartina i Gassiot, i que compta amb Xavier Hereu i Torrent i Mercè Sanpons, Vda. de Llopart de La Bisbal, Maria Perpinyà de Verges i Ramon Teixidor de Queralbs (Ripollès). Amb versos de totes mides i amb les estrofes més variades canten la Pàtria, la Família, l'Amistat, la Religió, l'Amor, la Natura, etc.

El P. Bartina excel·leix en «Cançó de Primavera», sonet difícil que és una transposició del Càntic dels Càntics 4,16. En el que hi ha xifrats vint-i-un noms d'escriptors catalans, els poemes dedicats a Girona i el titolat «Himne», a la vegada himne patriòtic inspirat en «Els Segadors».

BIBLIOGRAFIA

Xavier Hereu amb el poema «La nit a N'Cor» recull l'ambient exòtic del Senegal i canta a l'amor i al pont vell de La Bisbal; Mercè Sanpons glossa la tradicional Fira de Sant Ponç i la Festa de Nadal, la Primavera i la Tardor; Maria Perpinyà des de Verges canta l'Empordà, les seves platges, el seu mar i el seu vent, i Ramon Teixidor, el més jove del grup, exalta l'amor, tema perenne de la poesia, l'amistat, la terra i amb la composició «11 de Setembre» prova que també és destre en la versificació d'avantguarda.

Heus aquí un llibre senzill i ben fet que haurà de tenir-se en compte en la valoració de la història de la poesia contemporània. — L. B. P.

JOAN BADIA I HOMS, *L'arquitectura medieval de l'Empordà*. I Baix Empordà. Girona, Diputació Provincial, 1977, 483 pàgs.

La bibliografia sobre el romànic gironí comença a ser força nombrosa, però dona encara molt de si per a llibres i guies que en facilitin el coneixement i la valoració. Als treballs de R. Sala i N. Puigdevall (sobre l'Alta Garrotxa), S. Delclós (Alt Empordà) i A. Noguera (marededús), podem afegir-hi ara el magnífic treball de Joan Badia sobre l'arquitectura medieval de l'Empordà, publicat sota els auspicis de la Diputació.

Joan Badia és de Palafrugell i ha demostrat en d'altres treballs, apareguts a «Revista de Palafrugell», «Canigó» o «Revista de Girona», una afeció i un interès especial per l'arqueologia i l'art romànic empordanès. Aquest llibre d'ara, però, és una obra molt més important, tant pel marc geogràfic que abraça, com pel contingut i la informació que ofereix i també per la manera com ha estat presentat en una edició molt acurada. Cal remarcar, en aquest sentit, la il·lustració gràfica, abundosa i ben triada, que en fa més agradable la lectura.

Ens trobem, de fet, davant de la primera part d'un llarg recorregut per l'Empordà i d'una descripció i una anàlisi minuciosa i entenedora de les mostres romàniques —principalment esglésies— de la comarca baix empordanesa. L'explicació és precedida per uns capítols generals per tal de centrar aspectes tan importants com la cronologia, els períodes evolutius i la perduració de les formes romàniques en l'arquitectura popular. La segona part, en curs d'impressió, serà dedicada a l'Alt Empordà.

Al próleg, Eduard Junyent remarca la validesa del treball de l'autor, per bé que no comparteix la sistematització cronològica que hi té esbossada, i manifesta que la presentació dels monuments «és realment d'admirar per la precisió i anàlisi dels aspectes que ofereixen i dels elements d'estudi enfocats al millor coneixement de l'extens conjunt monumental d'una comarca».

BIBLIOGRAFIA

Nosaltres podem dir que Joan Badia demostra conèixer el país, tenir una especial sensibilitat a l'hora de contemplar els monuments i haver assimilat la bibliografia històrica sobre el tema i l'època. Els amics de l'art romànic, sempre nombrosos, i el públic en general, poden estar contents i agrair-li aquesta darrera obra, tan completa, útil i documentada. — J. C.

BENET JULIÀ I FIGUERES, *Rodolf Matas (1860-1957). Aspectes humans, professionals i familiars*. Col·legi O. de Metges de Girona. Girona 1978, 59 p., il·lustrat.

Aquesta aportació a la història de la Medicina és el parlament del Dr. Julià i Figueres en ocasió de l'homenatge que el Col·legi de Metges de Girona va dedicar el dia 10 de març a la memòria del Dr. Rodolf Matas, un retrat del qual va ser col·locat en el saló d'actes de la corporació.

Rodolf H. Matas era fill de gironins emigrats a l'Estat de Louisiana i va ésser Professor de Cirurgia de la *Tulane University* de Nova Orleans des de l'any 1894 fins al 1927. La seva mare Teresa Jordà i Ponsjoan era de Sant Feliu de Guíxols i el seu pare Narcís Hereu i Matas, de Girona. Aleshores hi havia una forta corrent d'emigració a Amèrica i sobretot a Sant Feliu, i així el matrimoni amb l'ajuda de Tomàs Jordà, germà de la mare, que ja s'havia establert a Nova Orleans i gaudia de bona posició, decidiren d'emigrar. Narcís, que era farmacèutic, obrí una tenda d'apotecari i ja ben imposit de la llengua anglesa estudià Farmàcia i Medicina graduant-se, respectivament, de Doctor en 1858 i 1859. Assolí èxit en les dues professions. A 12 de setembre de 1860 nasqué Rodolf.

L'autor continua explicant la vida molt moguda de la família i el seu retorn a Sant Feliu. Va anar a París on estudià Oftalmologia i on el nen Rodolf aprengué bé el francès. Al 1867 retornà la família a Amèrica, on morí Narcís per l'abril de 1904.

Quant a Rodolf assenyala tres etapes. En la primera que dura fins els 17 anys va marcada per les llengües que va aprendre i els freqüents canvis de residència deguts al tarannà voluble del seu pare. La segona etapa comprèn uns 50 anys i es pot desglossar en altres dues: la primera que va des del 1877, any d'entrada en el Departament Mèdic de la Universitat de Louisiana, fins el 1888 en que, ja metge forma part del Policlínic com a Professor de Cirurgia; la segona fase arriba fins a la seva jubilació de Catedràtic de Cirurgia de la Universitat de Nova Orleans (*Tulane University*) l'any 1927, després d'haver exercit per espai de 33 anys amb una entrega total a la professió i a la docència. L'autor remarca l'aspecte mèdic, el docent i el d'estudis i investigador.

La tercera etapa és la de la jubilació. No minva la seva activi-

BIBLIOGRAFIA

tat, treballa en la professió i pren part activa a congressos i manifestacions culturals. A l'any 1938 tornà a Europa i és aleshores que contacta amb el Dr. Trueta, ve a Girona, a Barcelona i a Banyoles. Als 90 anys fa el darrer viatge a la nostra terra, liquida el patrimoni de la seva mare i germana i cedeix la finca coneguda per Cal Duro, al Bisbat, per tal que serveixi per una obra benèfica i social. Tot seguit se'n torna a Nova Orleans i el 23 de setembre passa a millor vida a l'edat de noranta-set anys.

La seva especialitat professional escapa a la nostra competència, direm només que fou un dels capdavanters de l'expansió de la cirurgia mundial per la seva aportació a la incipient cirurgia vascular.

Direm finalment que el llibre ve enriquit per uns esquemes dels llinatges paterns i materns, unes làmines i un retrat, i que l'autor s'ha valgut pel seu comès de les informacions facilitades pels familiars i amics, a més de les dades aportades pels arxius de Girona i Sant Feliu de Guíxols. En definitiva un estudi ben fet i digne de lloança. — L. B. P.

SANTIAGO SOBREQUÉS I VIDAL, *Història de la producció del Dret Català, fins al Decret de Nova Planta*. Col·legi Universitari de Girona. Girona 1978, 107 pàgines.

Santiago Sobrequés i Vidal, historiador dedicat especialment que fou a l'estudi de l'Edat Mitjana, no pogué veure publicat aquest text tan important que poc després de la seva mort aparegué al Llibre del II Congrés jurídic Català del 1972, i que ara el Col·legi Universitari de Girona integrat a la Universitat Autònoma de Barcelona ha reeditat, amb un pròleg que li ha posat Josep Maria Font i Rius, catedràtic de Història del Dret a la Universitat barcelonina.

Es tracta, com diu, d'una àmplia i ben documentada exposició de la història externa del Dret català des de la dominació franca fins al decret de Nova Planta de 1716, amb una visió evolutiva de la formació i de les fonts (legals, consuetudinàries, etc.) del Dret de Catalunya a través de les diverses èpoques del seu desenvolupament. Es un tractament metodològic impecable —observa Font i Rius— en l'òrbita de la història jurídica aplicada a l'àmbit de Catalunya. L'aportació històrica d'aquest llibre és bona evidentment. Però, Sobrequés i Vidal la clou amb el decret de Felip V del 1716. I Font i Rius diu que tots sabem que la vigència del Dret català en l'àrea de l'ordenament civil, penal i processal —que aquell Decret respectà— continuà més o menys parcialment durant el segle XVIII i en part en els següents fins avui. Hi ha un Dret català que va vivint. I si a finals del XIX ressorgeix amb el moviment de Renaixença la preocupació per la conservació del Dret Civil propi —mal anomenat

BIBLIOGRAFIA

foral— quan apareix l'amenaça unificadora de la codificació, això conduiria a la vigent Compilació del Dret Civil català del 1960 —sense comptar amb l'interval del 1931-36—, que representà una retrobada en l'obra legislativa i judicial del nostre Dret. Tot això Font i Rius diu que seria un bon apèndix o epileg al llibre de Sobrequés que l'enriquieren i actualitzarien en l'esfera cronològica ja que ell no pogué fer-ho, els estudiosos del Dret tenen la paraula. — J. V.

J. M.ª NOLLA BRUFAU, *La ciudad romana de Gerunda*. Resumen de tesis doctoral. Facultad de Filosofía y Letras, Universidad Autónoma de Barcelona, 1978, 60 págs.

Els orígens i la història de l'antiga *Gerunda* romana, estudiada parcialment per arqueòlegs i erudits com Botet i Sisó, F. Fita, Oliva, Riuró i J. de C. Serra Ràfols, han rebut un nou tractament global i renovador a través de l'estudi que Josep M.ª Nolla ha redactat de cara a la seva tesi doctoral, la qual ha rebut la qualificació d'«excel·lent per unanimitat» segons la decisió d'un tribunal presidit pel Dr. Martín Almagro.

L'autor hi tracta, entre altres aspectes, la situació geogràfica de *Gerunda* en un punt estratègic per defensar el camí que de la Narbonensis duia a Hispània, les fonts escrites dels autors clàssics que hi fan referència (Plini, Ptolomeu, Prudenci, etc.), la composició del recinte defensiu i les restes monumentals com sarcòfags i làpides, i dedica especial atenció a l'estudi del material arqueològic sortit de les diverses excavacions que s'han realitzat al llarg dels anys en el recinte de la vella ciutat.

Josep M.ª Nolla fa un estat de la qüestió sobre el tema i els problemes que han sorgit sobre el passat llunyà de la nostra ciutat. Podem dir que en relació a l'existència de l'*oppidum* indígena que, segons alguns autors hauria condicionat la forma triangular de la ciutat romana, presenta uns nous punts de vista que hauran de ser tinguts en compte. És important de destacar en aquest sentit que, entre les diverses troballes arqueològiques, solament s'ha pogut localitzar una peça anterior a la conquesta romana (una copa feta de ceràmica grisa, de forma bitronco-cònica, apareguda casualment i sense context). Segons Nolla, el material més antic ha de situar-se a finals del segle II o al primer terç del segle I a. C.

Pel que fa al problema de les muralles ciclòpies, i més concretament en relació als murs construïts per pedres calcàries que en alguns casos adopten formes considerables, pensa que malgrat l'aire arcaic que semblen tenir, aquesta no és raó suficient per considerarlos una obra pre-romana: són semblants als de *Baetulo*, i d'acord amb les dates proporcionades per la ceràmica, poden considerar-se de finals del segle II a. C.

BIBLIOGRAFIA

Un altre aspecte a remarcar és el de les relacions de *Gerunda* amb *Emporiae*. La relació de dependència seria superada a mesura que Empúries entrà en la greu crisi econòmico-social a partir de la segona meitat del segle II. La preponderància d'Empúries passaria així a Girona, la situació de la qual sobre la via Augusta era una condició favorable per suplantar la ciutat empordanesa.

Per tots aquests aspectes, i molts més que ací no podem recollir, creiem necessària la publicació d'aquest treball que ressuscita els antics problemes sobre l'origen de Girona i aporta noves consideracions, contrastades amb l'estudi pacient i rigorós de les troballes i restes monumentals de la vella urbs. — J. C.

GABRIEL ROURA, *Una nova versió de l'Epístola farcida de sant Esteve*.

Publicació del Col·legi Universitari de Girona, Nadal 1978, 12 p.

+ 1 lám.

Aquest opuscle dona a conèixer un fragment de *l'Epístola farcida de sant Esteve* trobada per l'autor en la tapa del llibre de Baptismes, de la parròquia de Sant Vicenç de Ruplà, de l'any 1592, que guarda a l'Arxiu Diocesà.

Explica breument què són aquests poemes de caràcter religiós que generalment es cantaven en la missa el dia de la festa del sant, i que provinents de França apareixen a la nostra terra en el segle XII. A les deu versions conegudes dels països catalans caldrà des d'ara afegir la número 11 descoberta, com hem dit, per l'autor i que és la tercera, amb la d'Olot i la de la Seu de Girona, originàries del nostre bisbat. Segueix un acurat estudi paleogràfic del manuscrit i de les tres versions gironines, i, per les raons que exposa, apunta la hipòtesi que el text fou escrit a Ruplà mateix i el relaciona amb la representació de Sant Esteve, que des del segle XIV tenia lloc a la catedral. A continuació dona la transcripció del text amb l'aparell crític de les deu estrofes, text incomplet, car algunes ratlles resulten ilegibles per la mala conservació del pergami, la cara B del qual resulta ser palimpsesta. El lector ho verifica de la làmina que s'hi acompanya.

Mossèn Gabriel Roura ha recuperat un text del segle XIV que acreix el patrimoni de la literatura catalana nostrada, i ho ha fet amb senzillesa, però també de fàcil científica i elaboració acurada. Anotem amb veritable joia aquesta aportació ben mereixedora de lloança. — LL. B. P.

BIBLIOGRAFIA

JAIME MARQUÈS CASANOVAS, *La Comarca del Bajo Ampurdán*. Catálogo monumental de la provincia de Gerona. Editado por la Excelentísima Diputación Provincial. Gerona 1978, 136 p. + 107 fig.

Quan gairebé estava enllestit aquest volum ha aparegut aquest nou fascicle del Catàleg monumental de la província de Girona dedicat al Baix Empordà i especialment a la seva capital, la ciutat de La Bisbal. Remarquem d'antuvi la continuïtat de la publicació, que tan honora a la Corporació que la patrocina com el seu autor.

Altra vegada el Dr. Marquès posa a contribució treballs d'altres, que hi són justament valorats i quan convé rectificats i que relaciona al final en una extensa bibliografia, amb la investigació pròpia, com a bon coneixedor dels arxius, i el resultat en resta com una obra ferma i positiva.

En un primer capítol estudia la delimitació de la comarca i passa tot seguit a parlar-nos de La Bisbal i del seu *hinterland* en el marc geogràfic, la toponímia que arranca del segle IX, la prehistòria, la dominació romana, inicis del cristianisme, visigots i alarbs, repoblació i naixença de La Bisbal, que és un dels apartats més reeixits per la facilitat en què l'autor es mou dintre la documentació dels segles IX i X. Així veiem incrementar el patrimoni que els bisbes de Girona tenien a La Bisbal i el d'alguns barons com Humbert i Gilabert de Cruïlles, i pel que fa relació al règim interior, a partir del segle XIII el bisbe hi tindrà un batlle recaptador de contribucions i col·lector dels delmes. L'any 1302 la jurisdicció del bisbe s'extén a l'orde judicial i així el rei Jaume II concedí al bisbe Bernat de Vilamarí el mer i mixte imperi sobre el castell de La Bisbal i el seu terme, és a dir la jurisdicció civil i criminal; és en aquest temps que van aixecar-se les muralles de la ciutat, que tenien al davant una vall o fossat.

El 1323 el mateix rei, a petició del bisbe P. de Rocabertí va atorgar un mercat setmanal cada divendres, que donà prosperitat a la població i que conserva avui gran prestigi dintre l'àmbit comarcal. Mancava però l'estructura municipal que va concedir el 1328 el bisbe G. de Montcada, autoritzant als veïns per reunir-se en assemblea i elegir quatre jurats i quaranta concellers, amb què la vila va governar-se sota la inspecció del bisbe i del seu tribunal. El rei Cerimoniós els concedí notaria, i així va consolidar-se la creixença i desenvolupament de la vila.

Amb la mateixa cura i detalls explica la història de La Bisbal en els segles XV a XX i acaba aquest magnífic estudi amb un capítol dedicat a l'Art contemporani i amb un recorregut històric i monumental de La Bisbal, enlairada a ciutat per concessió del rei Alfons XIII en 1906.

Sovint el text és decorat amb dibuixos a la ploma molt adients

BIBLIOGRAFIA

i amb 107 il·lustracions que acrediten els Tallers gràfics de Dalmau Carles Pla, S. A.

El llibre és presentat pel Vice-president de la Diputació, senyor Ramon Fina de Nouvilas, que és també Batlle de La Bisbal, el qual elogia el treball realitzat pel Dr. Marquès i anuncia el complement de la tasca en altre volum que parlarà de la comarca. A aquesta felicitació i desigs unim el nostre ben cordialment.

Anotem una errata d'impremta que caldrà tenir en compte. A la plana 84 es diu que Joan de Margarit va ser nomenat cardenal l'any 1496, quan en realitat va ésser el 15 de novembre de 1483. — Ll. B. P.

EDUARD RIPOLL PERELLÓ, *Els orígens de la ciutat romana d'Empúries*, Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 1978 (Discurs llegit el dia 8 de juny de 1978 en l'acte de recepció pública del Dr. E. Ripoll Perelló a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i contestació de l'acadèmic numerari doctor Frederic Udina i Martorell), 72 pàgs. i 5 figs.

Coïncidint amb el 75.è aniversari de l'inici de les excavacions arqueològiques a Empúries, ha estat publicat el discurs d'ingrés a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona pronunciat el dia 8 de juny de 1978 pel professor E. Ripoll Perelló.

En aquests darrers anys s'ha treballat amb certa insistència a la ciutat romana d'Empúries i els resultats, malauradament poc coneguts i molt dispersos, han estat engrescadors, confirmant, a vegades, antigues hipòtesis o presentant noves solucions del tot insospitades. L'article del Dr. Ripoll, ampli i ben documentat, ve a ésser un estat de la qüestió on es valoren les velles suposicions i es senyalen nous camins i noves possibilitats, condicionades únicament al resultat de futures excavacions.

El treball comprèn tres apartats ben diferenciats però complementaris: les fonts clàssiques referents a aquest període: els resultats de les excavacions arqueològiques i les aportacions de la numismàtica i de l'epigrafia. El primer d'aquests apartats és especialment exhaustiu i sistemàtic, comentant i interpretant, amb molta cura, les poques referències que els autors antics dedicaren a Emporion en aquests darrers anys del segle III i primeres dècades del segle II a. C. També són interessants les dades proporcionades per l'epigrafia i per l'estudi de les monedes emporitanes d'època republicana, sempre molt problemàtiques i limitades. Malgrat tot, una làpida descoberta fa pocs anys i la nova interpretació proposada a una inscripció coneguda d'anys, ha permès profunditzar en l'estudi de l'estatut jurídic de la ciutat tot i haver-hi, encara, molts punts obscurs.

BIBLIOGRAFIA

Però han estat les excavacions les que han proporcionat elements més sòlids per anar bastint, poc a poc, un procés evolutiu de l'Empúries romana. L'estudi de les estratigrafies i la interpretació del material arqueològic ha permès arraconar velles i molt arrelades suposicions (l'existència inqüestionable d'Indica per sota dels nivells d'època romana...) o confirmar-ne d'altres, insinuades i imaginades, però que no havien estat provades.

L'autor d'aquest treball, recull i interpreta aquestes aportacions intentant d'establir un esbós general de l'evolució de la ciutat des dels seus orígens a la seva plena configuració. Malauradament, les àrees ben excavades són poques i quasi sempre molt reduïdes, la qual cosa fa molt problemàtic i difícil l'intent de treure'n conclusions aplicables a tota la ciutat i poder-ne precisar les grans línies de desenvolupament.

Creiem però, tot i que nosaltres mantenim opinions divergents sobre algunes de les conclusions defensades per l'autor de l'article, i que caldria discutir i valorar, que és un bon «estat de la qüestió» i un excellent punt de partida. D'ara en endavant, si volem profunditzar en el coneixement de la història de l'Empúries romana, caldrà fer excavacions de grans zones i, encara més important, publicar-les ràpidament i detalladament. És l'única manera, creiem, d'avançar. — J. M.ª Nolla.